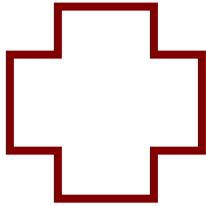

Vzdělávání a další vzdělávání

Učební list 4

Obsah

Vzdělávání a další vzdělávání

Z pramenů

O nebezpečích vědy

A. Úvod

Vědění a vzdělávání má sloužit dobru lidí

B. Přehled

Především je důležité zbavit se tradičního pojetí vzdělávání

C. Informace

Když slyšíme výraz „výchova a vzdělávání“

1. „Mattli 1982“

- 1.1. Tradiční výchova a vzdělávání jsou nedostačující
- 1.2. Společenství jako učící se
- 1.3. František a Klára – vzory vzdělávání a výchovy

2. Uvádění do františkánsko-misionářského způsobu života

- 2.1. Postupné uvádění krok za krokem
- 2.2. Cíle výchovy a vzdělávání

D. Cvičení

E. Praktické uplatnění

F. Literatura

O nebezpečích vědy

Jednoho dne přišel k Františkovi jeden bratr a prosil o dovolení mít vlastní žaltář. František viděl, co všechno by to mohlo v budoucnosti vyvolat, a povolení mu nedal.

„Až dostaneš žaltář, budeš toužit mít také breviář, usadiš se pěkně za katedru jako prelát, a nařídíš svému bratrovi: Heleď, přines mi sem breviář!“ Když to říkal, rval si vlasy. Po chvíli ještě dodal: „Bratře, i já jsem byl v pokušení mít knihy. Abych poznal Pánovu vůli v tomto bodě, vzal jsem knihu evangelií a prosil jsem ho, aby mi ukázal svou vůli, když knihu otevřu.

Když jsem se pomodlil, otevřel jsem knihu a padl mi do očí tento Kristův výrok: ‚Vám je dáno tajemství Božího království, ale ostatním, kdo jsou mimo, se všechno předkládá v podobenstvích‘ (Mk 4,11).“

A dodal: „Je mnoho těch, kdo se rádi povznášejí k věděni; ale blahoslavený bude ten, kdo se toho z lásky k Bohu zřekne.“ (podle LegPer 73).

Vědění a vzdělávání má sloužit Dobru lidí

Vědění a vzdělávání nemá sloužit k tomu, abychom se povyšovali nad druhé a ovládali je, ale má vždy sloužit Dobru lidí. Tak to chápali František i Klára.

Bratři a sestry, kteří se chtějí věnovat misionářské práci, potřebují patřičné vzdělání. Stalo se obecným zvykem, že se studují jazyky a kultura míst, kde chce někdo pracovat, aby tam lidi lépe poznal a ocenil je. To je samozřejmé a o to v tomto Učebním listu nejde.

Zde jde spíše o to, jak se stát schopným misionářem, misionářem ve františkánském smyslu. Je dobré si opět připomenout, že u Františka nelze přesně oddělit poslání, které se bude odehrávat v rámci prostředí, poznačeného křesťanstvím, a poslání k nekřesťanům. V obou případech jde o jedno a totéž: žít evangelium a tak poukazovat na Boží království, které k nám už přišlo ve Vtělení Ježíše Krista, Ježíše z Nazareta.

Jde o to, dosvědčovat tuto skutečnost slovem i činem, celým svým bytím.

Na základě toho je třeba chápat výchovu a vzdělání: jen ti jsou misionáři v duchu a chápání svatého Františka, kteří vyrůstají z původního františkánského způsobu života.

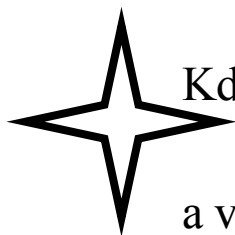

Především je důležité zbavit se tradičního pojetí vzdělávání

Rozhodný důraz položilo na toto téma „Mattli 1982“ (srov. Uč. I. 3). Tento sjezd zdůraznil, že na zvládnutí dnešních problémů tradiční vzdělání nestačí. Vzdělávání není vázáno jen na krátký úsek života, ale je s životem spojeno tak bytostně, že se všichni musí učit po celý život. Dále pak zdůraznil, že subjekty vzdělávání nejsou ani tak jednotlivci, jako celé společnosti jako takové: Dnes se už nikdo nemůže učit sám; učit se se úspěšně daří pouze v živé výměně s ostatními. Pro františkánské hnutí by mělo být samozřejmé, že vzory vzdělávání jsou František a Klára. Na nich můžeme pozorovat, jak dozrávat na františkánské lidi a misionářky a misionáře.

Teprve na tomto základě bude moci nově promyslet tradiční cestu vzdělávání a přivést ji k františkánsko-misionářskému způsobu života. Nakonec popíšeme cíle vzdělávání se zvláštním důrazem na jejich misionářský význam.

Když slyšíme výraz „vzdělávání a výchova,“ .....

.....myslíme hned na učební látku, kterou nám dávají různé vyučovací ústavy nebo různé knihy. To je však příliš úzká představa vzdělávání. Musíme se vrátit k širšímu pojetí vzdělávání a výchovy, přiměřenému františkánské spiritualitě.

„Mattli 1982“

1

Na mezifrantiškánském misijním sjezdu ve švýcarském Mattli udávalo směr pojetí, které znamenalo uvědomělý návrat k Františkovi. Proto chceme své úvahy začít tímto významným textem:

„Zjišťujeme, že církev a svět se stále rychleji mění. To znamená nebezpečí, že vžitě představy a vzory trvalého učení a stálého dalšího vzdělávání nejsou dostačující.“

Připomínáme si Františka z Assisi, který měl vždy pochopení pro znamení času. František nikdy nepřistupoval k situacím s předpojatým názorem. Byl ochotný se až do konce svého života učit od nejmladšího novice. Chtěl, aby vzdělávání neprobíhalo především na vysokých školách, ale v asylech pro malomocné (LegPer 9). Byl totiž přesvědčen, že dokud se nic neudělá, tak se nic nepochopí. I teologické vzdělání samé by mělo sloužit nejprve vlastnímu obrácení a teprve potom hlásání. Proto se chceme učit především jedni od druhých jako bratři a sestry, výměnou zkušeností, společným čtením Písma svatého, společnou modlitbou, při společném lámání chleba a při společném rozboru situací. Důležitou součástí tohoto procesu je bratrské opravování.

Právě my, františkáni a františkánky, bychom měli brát vážně tuto větu Řehoře Velikého: „Našimi učiteli jsou chudí, našimi učenci jsou pokorní.““ (č. 10).

Tímto textem se budeme později ještě blíže zabývat.

Tradiční vzdělávání je nedostačující

1.1

Dokument jednoznačně konstatuje nedostatečnost dosavadního vzdělávání, které vycházelo ještě z předpokladu, že stačí získat v dětství a mládí určité vědomosti, které budou dostatečné

k zvládnutí pozdějšího života, a že není třeba je už dále rozšiřovat a obnovovat. Také uvnitř řádu někteří lidé zastávají dosud názor, že je možné v noviciátu a v době vzdělávání (studium teologie, odborné vzdělání) si nahromadit několik návodů a nauk, ve kterých je pohromadě všechno, co je třeba k vytváření vlastního života nebo k apoštolské činnosti. V poslední době si však uvědomujeme, že se svět i církve stále a rychle mění. Vytváří se hluboká propast mezi vzděláním a dobou. Často se cítíme nepřipravení a neschopní postavit se požadavkům určité situace. K modernímu člověku bytostně přísluší mít otevřené oči a uši, být ochoten přijímat to nové, být přesvědčen, že se musíme po celý život učit. Dosavadní pojetí vzdělání se proto musí nahradit přesvědčením, že život je učební proces, kterému se máme věnovat celým srdcem. Dosavadní pojetí vzdělávání se proto musí nahradit přesvědčením, že život je učební proces, kterému se máme věnovat celým srdcem. To ovšem neznamená, že se zvláštní období vzdělávání stane zbytečné a může se zanedbávat. Zůstává pro vzdělávání potřebné, ale je třeba je vidět v rámci celkové orientace.

Společenství jako učící se

1.2

I společenství samo je třeba chápat jako učící se. Nesmí příliš rychle předstírat, že dobře ví, jak má dnes žít františkánsky orientovaný člověk. Přirozeně musí umět ukázat mladému člověku náš způsob života. Ať mu „důkladně vyloží náš způsob života“ (NŘ 2). Na způsob tradiční školy to však dnes nejde. Kandidáti se musí zúčastňovat učebního procesu. Společenství se musí otevřít a neustále se vzdělávat. Jednotlivé prvky dokumentu z Mattli to objasňují:

- **Učit se jedni od druhých:**
Jedná se o „horizontální“ chápání vzdělávání. Nejsou zde nejdříve lidé, kteří vědí všechno a někteří jiní, kteří nevědí nic. Všichni jsou zároveň učiteli i žáky.
- **Výměna zkušeností:**
Učení je také setkávání se s životní zkušeností jiných lidí. Říká se: „Zkušenost tě naučí moudrosti.“ Pouze knižními vědomostmi se nikdo moudrým nestane. Čím více zkušeností se v nějakém společenství nahromadí, tím je větší naděje se učit, pokud si ovšem nenecháme zkušenosti pro sebe, ale sdělujeme je.
- **Společné čtení Písma svatého:**
Nejdůležitější vzdělávací knihou františkánského člověka je evangelium. František přece nechtěl nic jiného, než „žít podle svatého evangelia“. Tuto knihu však nesmíme číst jenom sami pro sebe. Je to kniha církve, společenství víry. Proto můžeme především ve společném čtení Písma svatého vnímat radostnou zvěst a objevovat základy křesťanského života. Zde je opět důležité, aby se lidské zkušenosti vlévaly do společného úsilí porozumět Písmu svatému. Právě mnohotvárné zkušenosti víry jsou klíčem k pochopení biblického poselství.
- **Společná modlitba:**
Také modlitba přispívá k vzdělávání. Společnou modlitbou vrůstáme do věroučných a liturgických představ, do postojů modlitby a způsobu jednání i do pocitů.
- **Společné lámání chleba:**
Naše vzdělávání probíhá také při slavení Eucharistie. Musíme to tvrdit, když vycházíme z františkánského chápání. František se považoval za nositele světové eucharistické misie. V jeho dopisech je plno eucharistických myšlenek. Musíme stále znovu objevovat samotný základ našeho poslání: Ježíše Krista, který umírá za spásu světa; jehož krev „se prolévá za vás a za všechny“. Rovněž v rovině vztahů se musí mnohé změnit na základě

Eucharistie: Musí se „zformovat“ společenství bratří nebo sester, silně svým svědectvím: Kdo vzdělává (formuje) společenství, vzdělává sebe.

- **Vzájemná kritika:**

Důležitým nástrojem takového vzdělávání (formace) je schopnost sourozenecké kritiky. Nutnou a možnou ji činí poznání, že křesťan musí být vždy ochoten uposlechnout výzvu evangelia: obraťte se! Uvnitř sourozeneckého společenství se mohou vyskytovat falešné postoje, falešná hodnocení a soudy, chybné chování. Jsou-li spojeny se vzájemnou kritikou, stávají se nenahraditelnými složkami účinného vzdělávání. Je to však možné pouze v ovzduší vzájemné důvěry a vždy to musí podporovat růst a povzbuzovat.

- **Chudí jako učitelé:**

Zde dosahuje dokument opravdu prorockého rozměru. Pravými učiteli jsou chudí: oni vyvolávají a vytvářejí vlastní lidské bytí. Žádný universitní profesor, žádná kniha, ani nejvyšší vědění nedosahuje té hloubky, kde člověk začíná být člověkem. Tuto hloubku odkrývají pouze chudí. Františkáni a františkánky by měli tuto větu zvlášť milovat, protože právě František a Klára učinili tuto zkušenost. Františkánské vzdělávání může být pravé jen tehdy, když se děje v souvislosti s chudými. To znamená, že sestry a bratři, kteří jsou uprostřed svého vzdělávání a výchovy, se musí dostat do konkrétního vztahu s chudými.

- **Společné rozbory situací:**

Situace, do nichž se dostáváme, struktury, v nichž žijeme, prostředí, kde působíme, to všechno musíme chápat stále nově. Jinak může náš život probíhat mimo znamení času. Neslyšíme Boží hlas, který k nám mluví ze skutečností života. Proto se má situace chápat jako vzdělávací a výchovný činitel. Každé společenství má povinnost situaci přesně rozebírat, např. tímto trojím krokem: vidět – soudit – jednat. Přitom každý kontinent, každý národ, každá kultura musí pojmenovat svou vlastní situaci a své vlastní poměry, aby se evangelium mohlo stávat vždy znovu živé.

V každém případě patří přesný rozbor situace ke stálému učebnímu procesu.

Pohyblivost, otevřenost a konkrétní selhávání jsou důležitější, než předem dané soudy, které neberou v úvahu skutečnost.

František a Klára jako vzory vzdělávání

1.3

Výše uvedená vzdělávací faktory jsou obecně platná, ale uvnitř františkánské spirituality dostávají zvlášť výrazné rysy. Abychom ozřejmili to, co jsme řekli, měli bychom uvést příklady ze života sv. Františka a Kláry ke každému jednotlivému činiteli. Již Tomáš z Celana chápal františkánské hnutí tím, že vycházel z Františka. Ne v tom smyslu, že máme přesně napodobovat, dělat a říkat to, co vidíme na Františkovi. Pohlédneme-li na první bratry, vidíme, že každý z nich je originál, ne kopie. Františkánské hnutí je možné definovat spíše takto: Jde o lidi, kteří se ve Františkovi sami poznali.

„Všude zněly zpěvy díky a chvály, takže mnozí zanechávali světských starostí a v životě a učení blaženého Františka získávali sebepoznání a toužili milovat a ctít Spasitele. Mnozí, šlechtici i prostí lidé, duchovní i laici, se začali z Božího vnuknutí přidávat ke svatému Františkovi, aby se pod jeho vedením navždy zasvětili Bohu. Boží svatý všechny zaplavil proudy nebeské milosti a nadpřirozených darů jako přetéající řekou, takže ozdobil půdu jejich srdcí květy ctností. Byl přece vynikajícím umělcem, podle jehož příkladu, pravidel i nauky se Kristova církev obnovila v obojím pohlaví“ (1. Cel 37)

Jinými slovy: Ten, kdo se formuje v setkání s Františkem, je františkán. Získává přitom zcela osobní tvář, a přesto je a zůstává „formován“ vzorem svého života, svatým Františkem, Velice brzy vznikl onen tak těžko přeložitelný výraz „*forma minorum*“. František je podle

tohoto výrazu vzdělávacím a výchovným činitelem, tj. utvářející a upravující osobností. Podobně můžeme mluvit o Kláře. Z toho důvodu se o nich vypráví tolik příběhů a legend, aby sestry a bratři mohli vrůstat do jejich podoby. Pro Františka a Kláru je evangelium rozhodujícím ukazatelem směru a všechno vzdělávání a utváření nachází nejhlubší smysl v tom, stát se podobnými Kristu. Klářin živý příklad znamená pro její sestry charakteristický vzor.

Ve střední části dokumentu z Mattli je jasně uveden františkánský původ výroků, uvedených v části 1.2 tohoto Učebního listu:

František je od počátku představován jako „*forma minorum*“, tj. jako výrazná výchovná a vzdělávací postava pro všechny bratry, kteří ho chtějí následovat.

- **Vždy otevření pro znamení času**

Pro Františka je charakteristické, že byl otevřen vůči všemu, s čím se setkával. Jeho životní příběh ukazuje, že ho příliš nepoznačila škola, ale spíše životní okolnosti, setkání a zkušenosti jak v Assisi, tak i mimo toto město. Z jeho Nepotvrzené řehole je zřejmé, jak se František nechal utvářet konkrétními životními událostmi, setkáními a příhodami, i tehdejšími hnutími a církevními výnosy. Jestliže bylo možné z toho vyzískat trvalé názory, formuloval je a vkládal do textu své Řehole, který takto sále rostl. Ducha svatého označoval za generálního ministra řádu (2. Cel 193), aby zajistil, že ani jeho společenství nesmí čerpat poučení pouze z „*místa, času a studených krajin*“, ale také z událostí a požadavků doby (srov. PŘ 4).

- **Učit se od nejmladšího novice**

Jiným slovem pro „učit se“ je možná slovo „naslouchat“. František naslouchal všemu a každému. Sám od sebe nevěděl, co má dělat. Bylo mu to dáno. Bylo mu to zjeveno. Po celý život se učil: pozorně naslouchal společenství, jednotlivým bratřím, dokonce i tomu poslednímu, kterého odmítl (srov. ZFr; 2. Cel 151).

Tutěž myšlenku nalézáme u Kláry, která ve své Řeholi říká, že abatyše se má se svými sestrami radit, co poslouží blahu společenství, protože „*Pán často nepatrnému zjevuje, co je lepší*“ (ŘehKl IV.,13). Proto má být abatyše především naslouchajícím člověkem.

- **Vzdělávání v útulku malomocných**

Víme, že František byl dostatečně vybaven vším, co člověk potřebuje, aby se stal dobrým obchodníkem. Sám se však označoval za „nevzdělaného“, protože chtěl patřit mezi nevzdělané a nechtěl se od nich odlišovat. Jeho rozhodující vzdělání pocházelo odjinud. Ve svém Odkazu dosvědčuje, do jaké míry ho „vzdělalo“ a utvářelo setkání s malomocnými. Nechal se vylákat ze svého strachu ze styku s nimi, z hnusu, z bezcitného myšlenkového světa města Assisi. Malomocní ho zasáhli až do největší hlubiny jeho bytosti. Od té chvíle žije v „*kultuře milosrdenství*“ (ZFr 1).

Stejně důležitá je skutečnost, že František nyní všemu náhle nově rozumí. Čte „předměty“ naší víry novými očima, vyškolenými setkáním s malomocnými:

- Kristus ze San Damiana už pro něj není Pán, vytržený z veškeré bídy, ale Pán, přibitý na kříž, jehož zrak smutně hledí do dálí, protože poznává nevýslovné utrpení lidí; a František se stává spolutrpitelem.
- Církev, se svými často ubohými zástupci, už pro něj není pohoršením. František „rozlišuje“ mezi hříchem uvnitř církve a mezi Božím Synem, který je v ní přítomný i přes její hříchy a který působí v šatu pokory; a v kněžích vidí „*kvůli jejich svěcení*“ své pány (srov. ZFr 3).
- „*Nepatrnost chleba*“, která byla tehdy tak často bez povšimnutí, se stává Františkovi něčím mnohem větším: přítomností pokorného Boha, vydaného do lidských rukou (srov. GK 1; LD).

- Pro Františka jsou nesmírně cenná pouze povrchně vyslovená slova, texty odhozené na cestě, dokonce i texty nevěřících. Slovo se opravdu „*stalo tělem*“. Písmeny jakéhokoli textu je možné napsat evangelium nebo jméno Ježíš. Náhle už pro Františka není evangelium pouze nudným, stále opakovaným textem, ale je to „*Duch a život*“ (2. Lvvl – úvod). Objevuje evangelium pro chudé (srov. ZFr 3; LD; GK 4; 1. Cel 82). Setkání s malomocným způsobuje, že všechno dostává nový smysl. To, co je hodno pohrdání, se stává zpodobením Boží přítomnosti. Tím se nechal František utvářet. Setkání s malomocným a s chudobou se mu stalo způsobem života. Budeme se proto divit, že první bratři museli svůj noviciát vykonávat v některém útulku malomocných? (srov. LegPer 102; 1. Cel 39). Františkánská výchova a vzdělávání by se měly i dnes vykonávat ve stejném duchu: službou nemocným AIDS, bezdomovcům, dětem ulice, drogově závislým a dalším lidem, vytěsňovaným z naší společnosti.
- **Nic nechápeme, pokud to neděláme**
O významu prožitku a zkušenosti při utváření světce se nedá pochybovat. Svatý Bonaventura řekl: „*Mnoho vědět a nic nezakoušet, k čemu to je dobré?*“ Podobně bude mluvit svatý Ignác z Loyoly: „*Duši nenasycuje mnoho vědomostí, ale zakoušení věcí*“. Zkušenost a zakoušení, neplánovaný prožitek, je důležitější, než veškerá věda. Jiljí z Assisi, který byl Františkovi duchem velmi blízký, to říká takto: „*Člověk má tolik moudrosti, kolik dobrého dělá a o nic víc,*“ a také: „*Moudrý je ten, kdo se podobá Moudrému: Ježíši Kristu*“. Jiljí také vytváří spojení mezi věděním a životním způsobem františkánů, který má svůj střed v pokoře, v „*humilitas*“: „*Chceš-li mnoho vědět, proměňuj mnoho v čin a často skláněj hlavu.*“ Konání má proto nenahraditelnou cenu ve světcově vzdělávání a později v také v koncepci vzdělávání a výchovy františkánského hnutí. Je zajímavé, že slovo „*konat (činit)*“ je ve spisech sv. Františka nejčastějším slovem pro označení činnosti.
- **Nejdříve vlastní obrácení a teprve pak hlásání**
Jde o to „*nalézat radost a potěšení jen v přesvatých slovech a dílech Božích*“ a „*přivádět lidi s veselou radostí k Boží lásce*“ (Nap 20). Pro Františka není hlásání na prvním místě hlásáním slovy, ale hlásáním vlastním životem. Kdybychom chtěli popsat slova sv. Františka popsat trochu jinak, mohli bychom snad říci: nechat se budovat, „*formovat*“, radostnou zvěstí. Mezi takovým vzděláváním a hlásáním není žádná přímá účelová souvislost. František se nenohří do formující postavy našeho Pána proto, aby obracel druhé. Setkává se s Pánem a nemyslí na nic jiného. Hlásání je následek, ne účel vzdělávání a výchovy. Potvrzuje to také slavný světcův list Antonínovi z Padovy. František nenamítá nic proti tomu, aby Antonín bratry vyučoval teologii. Ale právě: nejedná se zde o vzdělávání, zaměřené na kázání, ale o „*ducha modlitby a odevzdanosti*“. Hubertin z Casale jednou řekl:
„*Nemáme v úmyslu odsuzovat trvalé a spořádané studium Písma svatého. Úmyslem Františka a Řehole bylo, aby bratři nejprve studovali jen kvůli studiím a s hlavním záměrem, který v něm je: aby zakotvili sami sebe v pravé pokoře a v praxi modlitby. Studovali Písmo svaté, aby vzdělávali a kontrolovali sami sebe. Dříve, než chtěli být užiteční druhým, chtěli žít to, cop se učili*“ (citováno podle Gratien de Paris, Histoire des frères mineurs, vydání fotokopie Řím 1982, str. 394). Klára vyslovila stejnou starost, kterou měl František, totiž že snaha o vědění pro sebe sama by se mohla využívat k dosažení přednostního postavení nad druhými. Ve své Řeholi dokonce přebírá Františkova slova: „*A které nejsou vzdělané, ať o to neusilují. Spíše ať se snaží o to, po čem mají především toužit, totiž aby měly Duha Páně a ten aby v nich svatě působil*“ (ŘehKl X,6-7; PŘ 10).

Uvádění do františkánsko - misionářského

způsobu života

2

To, co jsme až dosud řekli však samozřejmě nevyklučuje, že františkánské hnutí potřebuje také vyšlapané cesty, které vedou k františkánsko-misionářskému způsobu života.

Nesměji se však odpoutávat od základního pojetí vzdělávání.

Při pohledu do dějin zjistíme zajímavou skutečnost: František a jeho bratři se mohli v prvním desetiletí svého bratrstva spokojit s popsaným procesem vyučování. Teprve když už bylo bratří velmi mnoho, museli na pokyn a pravděpodobně také v zájmu církve zvolit takové formy uvádění do řeholního života, které byly stanoveny pro všechny řády obecně. V roce 1220 je v Prvním řádu zaveden noviciát podle církevního práva. Také Klára dává ve své Řeholi z r. 1253 dává konkrétní pokyny pro výchovu novickek:

„Novickám nechť abatyše s rozvahou stanoví z nejzkušenějších sester kláštera magistru, která nechť je vzdělává ve svatém způsobu života i v počestných mravech přesně podle našeho způsobu života, jak jsme jej slíbily“ (ŘehKI II,14).

Postupné uvádění

2.1

Institucionalizace cesty vzdělávání a výchovy pomáhá společenství, aby si uvědomilo, že ke každému člověku, který chce být přijat do existujícího způsobu života, se musí přistupovat velice opatrně a s darem vcítění. Musí se do tohoto života uvádět krok za krokem. Toto postupné uvádění do františkánsko-misionářského způsobu života má asi ve všech společenstvích stejný postup:

- **Doba před vstupem do noviciátu**
Během této doby mají kandidáti/kandidátky zjistit, zda jsou způsobilí pro bratrský/sesterský život a zda jsou schopni přijmout základné orientaci určitého společenství. Na společenství je, aby se otevřelo a vytvořilo nutné předpoklady pro to, aby do tohoto společenství mohl někdo vrůst.
- **Noviciát**
Novic/novicka se zde musí naučit tomu, co je ve františkánském životě podstatné. Musí v něm/ní také dozrát rozhodnutí, že chce tento způsob života přijmout za vlastní.
- **Doba po noviciátu**
V ní jde o to, aby se noví členové praktickým a teoretickým vzděláváním ještě důkladněji seznámili a sdíleli františkánský způsob života, pro který se rozhodli. V té době musí dozrát rozhodnutí k ochotě utvářet celý svůj život tím, co poznali.
- **Závazek na celý život**
Veřejným úkonem, který církevní právo nazývá různými jmény, se noví členové i společenství navzájem zavazují pro celou dobu života. Tím se sice končí doba výchovy, ne však doba vzdělávání, která trvá až do konce života.

Z misionářského pojetí františkánského způsobu života vychází několik požadavků, které by měly brát zvláštní ohled na postupné uvádění. Ve všech fázích by mělo být možné naučit se následující:

- Schopnost poznávat v sourozeneckém společenství vlastní myšlenky, city a představy.
- Schopnost a radost, že máme čas pro sourozenecké společenství, pro společnou modlitbu, společné stolování, společné zotavení, pro výměnu přesvědčení víry. Tato schopnost se nemá vztahovat jenom na závazné formy života společenství, ale také na formy nezávazné, spontánní, dobrovolné.
- Schopnost a vůli aktivně a s živou představivostí
  - *** podporovat sourozenecké spoluzítí;
  - *** začít a vést rozhovor;
  - *** vyrovnávat se se společnými potřebami a kritickými situacemi;
  - *** ve společenství se chápat opatření k vytváření důvěry.
- Schopnost učinit ze života modlitbu, předkládat Bohu své zkušenosti a vydržet v modlitbě i v namáhavých dobách.
- Schopnost setkávat se s chudými, umět myslet jako oni, podle možnosti s nimi žít.
- Schopnost vyvíjet kritické vědomí, vydržet v konfliktech a prorocky pozvedat hlas.
- Schopnost „rozlišovat duchy“ (srov. 1 Kor 12,10), tj. posuzovat situace a struktury z pohledu evangelia a pak uvádět do života odpovídající pastorační plány a plány činnosti, které se opět musí stále zkoumat, zda dosud platí.

Církevní a františkánské prameny

Bible

1 Kor 12,10; 13,1-10

Církevní dokumenty

Františkánské prameny

2. Lvvl 3; LD; GK 4;6; PŘ 4; 10; ZFr 1,3-4; 1. Cel 3, 37, 39, 82; 2. Cel 151, 193; AP 9; LegPer 9, 104

Mezifrantiškánské dokumenty

Mattli 1982

První řád

Druhý řád

TOR

SFŘ

Ostatní

Poznámka: Seznam pramenů je možné doplnit podle vlastního uvážení a znalostí

1. cvičení:

Porovnejte, co nacházíte ve svých Konstitucích a Řeholi s tím, co obsahuje tento Učební list.

Otázky:

1. V čem se shodují?
2. Jaké rozdíly zjistíte?
3. Čím byste mohli přispět k vlastnímu vzdělání a výchově a k výchově a vzdělávání vašeho společenství?

2. cvičení:

Přečtěte si následující příběh a vyjádřete se k němu:

Neviditelný bílý králíček

Jeden člověk, který usiloval o svatost, navštívil kdysi poustevnu starého, svatého muže, který seděl při západu slunce před svou poustevnou. Na prahu ležel pes starého muže a mladý hledající člověk poustevníkovi říkal, jaký má problém: „Čím to je, že mnozí lidé, kteří hledají Boha, přijdou do pouště a jsou horliví v modlitbě, ale tak asi po roce odejdou, zatímco jiní, jako ty, zůstanou tomuto hledání věrní po celý život?““Starzec se usmál a odpověděl: „Budu ti vyprávět jeden příběh: Jednoho dne jsem seděl klidně na sluníčku i se svým psem. Náhle kolem nás přeběhl velký, bílý králík. Můj pes vyskočil a s hlasitým štěkotem běžel za králíkem. Vášnivě ho hnál přes vršky.

Brzy se k němu přidali další psi, přilákání jeho štěkáním. Jaký to byl pohled, když smečka psů štěkala a hnala se přes potoky, přes kamenité břehy a trnitými keři. Postupně však jeden pes po druhém pronásledování vzdával, unaven délkou cesty a zklamán takovým honem. Jenom můj pes zůstal na stopě bílému králíkovi. Mladý muži, v tomto příběhu máš odpověď na svou otázku.“

Mladík seděl, mlčel a nechápal. Konečně řekl: „Nerozumím tomu. Co má běh za králíkem společného s úsilím o svatost?“

„Nerozumíš tomu, protože jsi nepoložil správnou otázku: proč ti ostatní psi v honu nepokračovali? Odpověď na tuto otázku zní: protože králíka neviděli. Když svou kořist nevidíš, je běh za ní prostě příliš namáhavý. Chybí ti vášeň a rozhodnost, potřebná k tomu, abys vydržel těžkou práci, kterou vyžaduje disciplína tvých duchovních cvičení“ (z Tradice poustních Otců).

Otázka:

Zažili jste ve svém životě něco, co potvrzuje obsah tohoto příběhu?

3. cvičení:

Přečtěte si následující texty:

1. Být bratrem těch druhých

V obci Rushooka v Ugandě dospěli bratři k přesvědčení, že jejich prvním úkolem je být bratry všem svým sousedům, bez ohledu na to, jsou-li křesťany, nebo ne, jsou-li to děti, nebo dospělí. Bratr Kizito vypráví o svých zkušenostech:

„Lidé nás zvou, abychom je navštívili a byli s nimi. Když se jich ptáme, jak jim můžeme pomáhat, říkají: ‚Stačí nám, že přijдете naši rodinu navštívit; a když se za nás modlíte, velmi nám tím pomůžete.‘ Rushooka je nově postavená obec a myslím, že naše poslání spočívá především v tom, abychom mezi lidmi zde byli menšími bratry, především mezi těmi nejchudšími, např. mezi sirotky, nemocnými, alkoholiky apod. Pokoušíme se být mezi nimi a přitom je neposuzovat nebo dokonce odsuzovat, ale setkávat se s nimi s láskou a úctou a být ochotni jim naslouchat. Hlavními příčinami chudoby zde jsou alkoholismus a nedostatečné školní vzdělání. Nyní pomáháme čtyřiceti sirotkům, aby se jim dostalo aspoň základní vzdělání. Mnohým z nich vzalo rodiče AIDS. Každou sobotu přijdou k nám do bratrstva: všichni pracujeme, hrajeme si a jíme společně. Přes den se každý bratr snaží, jak nejlépe dovede, být s nimi a pomáhat jim s jejich školními úkoly, učit je hygienickým návykům a řemeslnické zručnosti. Cítí se u nás jako doma my se stáváme stále více jejich bratry. Nehledíme na ně jako na chudé děti, které potřebují naši pomoc, nýbrž jako na své mladší bratry a sestry.

Být svědky Božího království nebo kázat náboženství?

V našem životě musí stát na prvním místě: sami se stávat tím, čemu věříme. Protože v Rushooka není mnoho lidí, kteří chodili do školy, Protože v Rushooka není mnoho lidí, kteří chodili do školy, dáváme přednost svědectví o Bohu, který žije přítomen uprostřed svého lidu. Vyjadřujeme to ve své denní modlitbě, ve slavení eucharistie spolu s lidmi, svým bratrským spoližitím, především s chudými a nemocnými a svými návštěvami v malých křesťanských společenstvích a rodinách.

Každý měsíc se u nás sejdou katechetové a prožijí s námi a prožijí s námi tři dny. Modlíme se s nimi, sdílíme svou víru a svou naději a pomáháme jim v jejich dalším vzdělávání. Všichni bratři jsou k dispozici pro tuto úlohu a vkládají do toho všechny své schopnosti, které od Boha dostali.

V Rushooka musíme dát na sebe pozor, abychom nevystupovali jako učitelé, mistři nebo otcové, tedy jako lidé, kteří krmí a chudé, podávají nemocným léky nebo chtějí stavět domy. Nejsme mistři, ale služebníci, nejsme otcové, ale bratři a to menší bratři. Lidé učí nás, čím máme být a co máme dělat.

Není nic nesprávného, dělat něco pro chudé, ale je lepší být jim bratrem.“

2. Zpráva z Tanzanie

Postulant Fredrick vypráví o svých zkušenostech, které nabyl mezi malomocnými v Mwanza:

„František nazýval malomocné bratry a sestrami. Každou poslední sobotu v měsíci, ale také jindy v týdnu, navštěvujeme své bratry a sestry, malomocné v městě Mwanza. Večer se s nimi modlíme a čteme evangelium. Přinášíme jim mýdlo a jiné věc, které nám pro ně lidé darovali. Protože bydlí daleko od nás, přenocujeme tam v domě našich přátel a teprve druhý den se vracíme do Butimba, kde je naše komunita.

Tito malomocní bratři a sestry byli opravdu vyloučeni ze společnosti. Bydlí spolu ve dvou různých skupinách. Jedna skupina žije ve městě, zatímco druhá žije v táboře malomocných v Bukumbi. Je to těžký život, protože jim chybí láska. Vědí, že jimi ostatní pohrdají a že jsou odsunuti stranou. Ti, kteří žijí ve městě, nemají pevný útulek. Nacházejí úkryt pod papírovou lepenkou a plastickými foliemi, upevněnými na zbytcích plechových střech někde v zadních dvorech. Tato bídná obydlí je vůbec nechrání před špatným počasím. Část této skupiny se zdržuje na konečné stanici autobusů a dala se dohromady se slepci, alkoholiky a jinými

bezdomovci. Ačkoliv to jsou lidé po všech stránkách odlišní, žijí pohromadě a dělí se o to, co mají. Malomocní mají společnou pokladnu a jedí spolu.

Prožil jsem mezi nimi opravdovou jednotu v mnohosti. Když někdo z nich onemocní, složí své skromné příjmy dohromady a zavezou ho do nemocnice.

Jedna žena měla úraz. Spadla do kanálu. Ostatní ji zachránili a chtěli ji zavést do nemocnice. Žádný taxikář ji však nechtěl převézt za 1 000 tanzánských šilinků. Tu se nabídl jeden muslim, že ji vezme zdarma do své dodávky. Po dobu jejího pobytu v nemocnici ji ostatní navštěvovali, i když to bylo daleko a sami měli bolesti. Tito lidé mne povzbuzovali a dodávali mi odvalu. V nich jsem zakoušel Krista, který uzdravoval nemocné a stoloval s vyobcovanými lidmi, který se přátelil s lidmi utiskovanými a všem dával pocítit Boží lásku.

3. Projekt OSCAR (Obras Sociales de Caminos de Acceso Rural – Sociální dílo pro stavbu cest ve venkovských oblastech)

Takto se nazývá výchovný projekt františkánů v Bolívii, v jehož rámci může vždy asi sto mladých mužů absolvovat svůj první univerzitní rok v jednom táboře stavby silnic ve vzdálených venkovských oblastech uprostřed pralesa.

Mladí kandidáti františkánského řádu i mnoha jiných řeholních společenství zde musí podrobit svá povolání ke kněžství tvrdé prověřovací zkoušce. Jedna účastnice této „pralesní university“ popisuje tamější život a práci:

Přijetí v táboře stavbařů na mne silně zapůsobilo. Vody zde bylo dost, byl zde čerstvě napečený chléb, malý potok na umývání; dokonce tam byl vodovod, několik plechových baráků, větší množství palmových chýší, sloupy elektrického osvětlení, kůlna, kde se opravovaly a pečlivě udržovaly stroje, sanitní stanice, společenská místnost a kaple.

Všichni nás srdečně vítali: tři františkánští kněží, dva profesori španělštiny a filozofie, a mnoho mladých lidí. S námi přijel na malém nákladním autě kanadský kněz, profesor pro uvedení do Nového zákona a biblistiky a jeden řeholní bratr, který byl ‚vypůjčen‘, aby na počátku akademického roku naučil mladé muže péci a vařit. Vedoucí projektu, Padre Roberto, je profesorem etiky a zároveň vedoucím inženýrem tábora.

A studenti? Sedm jich bylo z La Pazu, ostatní přišli z celé země: dva z džungle, osm z roviny kolem Santa Cruz, někteří ze San Ignazio a z Concepción, větší počet jich byl z Vysokých And.

Uprostřed studentů se zcela samozřejmě pohybují mladí muži a mladé ženy, kteří zde ve stavebním táboře OSCAR doplňují své vzdělání v oboru zdravotnictví a agro-ekologie. Jednou za měsíc se zúčastňují třídenního kursu. Jejich vzdělávací program trvá tři roky. Asi čtyřiceti z těchto rolnických studentů se zde v táboře nabízí možnost udělat si maturitu na drahé cestě vzdělání, a to opět ve spojení s praktickým vzděláváním ve zdravotnictví, v agro-ekologii a v lesním hospodářství.

Na začátku semestru se po několika dnech šest mladých lidí vzdalo, jiní ještě zkoušeli, jestli mají pokračovat na cestě ke kněžství, protože v OSCARu je těžký život. Těžký, namáhavý, chudobný, ale celé to vydechuje lidské teplo a sourozenectví, které dělá dobře. Studenti jsou rozděleni do dvou skupin, které vždy ráno nebo dopoledne pracují na silnici nebo v táboře samém, zatímco druzí v jedné z chýší poslouchají přednášky. Budiček je ráno v 6 hodin, pak je snídaně a po ní se jde do práce nebo ke studiu. Oběd je ve 12 hodin. Další směna trvá od 13 do 17 hodin. Večer je příležitost ke mši svaté, nato je večere a pak tři hodiny studia.

Kolem 22,30 hod. se zhasíná světlo. V neděli je volno, až na službu v kuchyni, a mladí studenti většinou navštěvují okolní vesničky nebo osady.

Jestliže křičí opice, pak bude podle brazilské pranostiky pršet, je třeba se brouzdat v bahně, ale přesto se zde pracuje a studuje. Jeden studenty mi řekl: ‚Pozoruj zde, že Bůh chce celého člověka a já se mu snažím odpovědět!‘

OSCAR buduje venkovské příjezdové silnice, mosty apod., ale chtěl by být také sám cestou pro mnohé campesinos, aby si dovedli sami vytvořit kvalitnější život pomocí solidního vzdělání.

Otázky:

1. Které prvky, uvedené v tomto Učebním listu, nacházíte znovu v těchto textech?
2. V Africe a rovněž v Latinské Americe se svěřuje vedení noviciátu a juniorátu zejména jednomu vzdělavatelskému týmu, místo aby to bylo v rukou pouze jednotlivého novicmistra nebo novicmistrové.
  - Co to – podle vašeho názoru – podporuje?
  - Jaké vlastnosti musí mít vzdělavatelský tým, aby zajistil opravdu františkánské vzdělání?

Praktické uplatnění

E

1. použití:

Porovnejte cíle vzdělávání v Učebním listu s obdobím svého vlastního vzdělávání.

Otázky:

1. Jaké schopnosti jste získali?
2. Jaké schopnosti vám dosud chybí?
3. Pokud nejste členem/členkou některého řádu, máte možnosti vzdělávání v duchu tohoto Učebního listu? Co vám pomáhá a co vám chybí?

2. použití:

Přečtěte si 1 Kor 13,1-10. Pozorujte vlastní život v průběhu posledních osmi dnů ve světle tohoto textu.

Otázky:

1. Jaké zkušenosti, konflikty, události atd. se v tomto textu uvádějí?
2. Jaké poučení z toho můžete získat? Co musíte dělat?
3. Co pro vás vyplývá z porovnání vašeho života v posledních dnech s uvedeným textem? Co musíte dělat?

Toto kritické pozorování života („revision de vie“) může dělat každý sám nebo ve společenství. Je dobré to zakončit modlitbou (prosba o odpuštění, přímluva).

3. použití:

Píše se, že náhlé vážné onemocnění Františkovi zabránilo uskutečnit jeho sen: stát se rytířem a válečníkem. Nemoc je v jeho životě důležitým bodem obratu, poněvadž, jak říká Celano, v té době začal „o věcech smýšlet jinak, než byl zvyklý“ (1. Cel 3).

Ať už jakkoli hodnotíme Celanův životopis sv. Františka a reagujeme na něj, děláme dobře, když máme před očima, že popisuje příběh člověka, který se snaží objevit význam Boží přítomnosti v událostech vlastního života. Nevypráví nám jenom co se stalo v jeho životě,

ale nabízí nám představy bolesti, boje a zmatků, které jsou s tímto procesem spojeny. Tak nám nabízí Františkův příběh, vyprávěný Celanem, vzor, abychom mohli pochopit:

1. Jak může někdo objevit v Kristu svoji pravou totožnost;
2. co znamená obnovit svůj život ve světle evangelia, a
3. jak je někdo vyučen k tomu, aby hlásal Radostnou zvěst a uváděl druhé do evangelia jako do způsobu života.

Kdo chce následovat Františka, musí svým způsobem projít stejným procesem. Musí se postavit čelem k požadavkům evangelia, k okamžikům konfliktu, nejasnostem a pochybnostem, které k tomu patří. Musí vkročit do temnoty jako František, musí být připraven vzít na sebe rizika, být připraven odpírat si a odporovat pokušením, vzdát se pátrání o víře, ať už ho Bůh vede, kam chce.

Otázky:

1. Odkdy jste začali v životě smýšlet jinak, než předtím?
2. V kterých životních událostech poznáváte Boží zásah a přítomnost?
3. Jak jste našel svou totožnost v Kristu?
4. Jak si vykládáte svůj vlastní život ve světle evangelia?
5. Jak jste dospěl k tomu, abyste nesl evangelium dál?

4. použití:

Vlivy na vzdělávání.

Otázky a úkoly:

1. Připomeňte si někoho, kdo:
  - hrál ve vašem životě důležitou úlohu;
  - kdo vás doprovázel v některé kritické chvíli;
  - kdo vám svým příkladem ukázal smysl křesťanského života.
2. Vyvolejte si ve vzpomínce někoho a krátce popište podnět, který z tohoto vztahu vyplynul a který byl mimořádně důležitý a paměťhodný.
3. Jakým způsobem zve váš život jiné lidi k víře v Radostnou zvěst: ve vašem společenství, v pracovním prostředí, v rodině, mezi vašimi přáteli? Buďte konkrétní.

5. použití:

Osobní víra.

Otázky:

1. Co považujete ve svém životě za:
  - svůj největší dar,
  - svoji největší slabost,
  - svou největší potřebu?
2. Jak byste dnes mohl/a změnit běh nebo základní vzorec svého života tak, aby se Bohu dostalo ve vašem životě víc prostoru?

6. použití:

Osobní nadání a vlastnosti.

Otázky:

1. Která ctnost je ve vašem životě rozhodující?
2. Jaký význam má tato ctnost pro život ve vašem společenství?

7. použití:

Význam ostatních.

Otázky a úkoly:

1. Jmenujte někoho, s kým udržujete tvořivou a oživující komunikaci. Jak se o tuto komunikaci staráte?
2. S kým byste chtěl komunikovat lépe?
3. Co byste pro to mohl/a udělat?
4. Je ve vašem společenství někdo, kdo byl pro vás mimořádnou výzvou?
  - K čemu vás tato výzva přivedla?
  - Jak jste na tuto výzvu odpovídal/a?
5. Jak vám tato osobní výzva pomáhala k lepšímu chápání sebe sama, někoho jiného, společenství, Boha?
6. Byl/a jste vy pro jiné výzvou, aby usilovali o to, být více?
Buďte konkrétní a uveďte podrobnosti.

Literatura

F

Vzdělávání v kapucínském řádu, 4. plenární rada v Římě, 2.-31. března 1981:

Budoucnost prostřednictvím obnovy: závěrečný dokument čtyř prvních Plenárních rad řádu kapucínů (Řím 1983), 97-155.

Generální kapitula OFM, Medellin 1971:

Misionářské povolání františkána v dnešním světě, Dokumenty generální kapituly řádu františkánů (Werl 1971).

Generální kapitula OFM, Madrid 1973:

Povolání našeho řádu dnes: Prohlášení generální kapituly františkánů (Werl 1974).

Gratien de Paris,

Histoire des frères mineurs. Vydání fotokopie (Řím 1982) 394.

Iriarte, L.,

Il rito della professione nell'Ordine francescano: Studi Francescani 66 (1969) 245-268. Vyd. Vocazione Francescana (Milano 1975).

Krahl, H.,

Der sozialerzieherische Aspekt franziskanischer Geistlichkeit (Werl/Westf. 1974).

Muto, S./ Kam, A. van,
Commitment. Key to Christian Maturity (1989).

Ordensrat OFM 1971,
Germanische Provinzialenkonferenz (vyd.), Franziskanische Bildung und Erziehung.
Probleme und Perspektiven (Werl 1982).

Puls, J.,
Every Bush is Burning. A Spirituality of Our Times (Genf 1985).

Schmucki, O.,
Iniziazione alla vita francescana alla luce della Regola ed altre fonti primitive: L'Italia
Francescana 60 (1985) 27-50.

Woodward, E.,
Poets, Prophets, Pragmatists. A New Challenge to Religious Life (Indiana/USA 1987).

K zamyšlení

*Vyrážím najít střed,
cíl svého života.
Pokud mohu vidět,
je cesta k němu rovná a snadná.
Mé kroky jsou však vedeny oklikami.
Můj Bože,
kolik ještě je zatáček přede mnou?
Někdy si myslím: už jsem u cíle.
Ale pak znovu stojím na počátku.
Váhavě tápu vpřed.
Zakouším,
že každý obrat mě přivádí blíž k Tobě,
že žádný krok není zbytečný
před Tebou.
Dřív než to pochopím,
leží přede mnou nová cesta
pro můj život.*

Německý evangelický církevní sněm.